

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

ÅRGÅNG 5
HÄFTE 7
1918

Äkta
VADSTENASPETSAR

till utstyrslar och presenter. Stort urval.
Bäst och billigast.

SVENSKA SPETSDEPOTEN,

Grevturegatan 34 A. I. kl. 10-6.

A. T. 402 04

(Andra huset från Linnégatan)

S P A R A

och använd **Gratisbakaren**
"EKONOM"! Patent.

Svensk uppfinning. Svenskt fabrikat.

Möjliggör bakning i hemmen utan gas
och utan någon kostnad för den erforder-
liga värmen.

Ensamförsäljare för Sverige:

A. B. CARL GERNER, Avd. B,
Malmö.

Ledig annonsplats

SINGER "66"

MODERNASTE SYMASKIN

NYTTIGASTE MÖBEL

AKTIEBOLAGET
BRISING & FAGERSTRÖM

Regeringsgatan 24 - Stockholm

Rekommenderar sitt alltid rikhaltiga lager av
Bord-, Kaffe- och Téserviser, Glas och
Kristall, Husgeråd och Köksartiklar i
alla prislägen.

Ledig annonsplats

Telefon
539
Malmö

Perslow's

SIDEN- &
MANFAKTUR-
AFFÄR

Alltid nyheter i största urval

HERTHA

ÅRGÅNG V

1 APRIL 1918

HÄFTE 7

De kvinnliga läkarbefattningarna.

Alltjämt gäller det för kvinnorna så gott som på alla områden att kämpa för själva tillåtelsen att få gagna och verka. Endast på glänt och motsträvigt öppnas dörrarna för dem till olika verksamhetsfält, bit för bit måste de själva arbeta sig fram till att få bruka sin kunskap och sina krafter.

Läkarebanan står öppen för kvinnorna. Så heter det, och så har det också varit i praktiken, menar man.

Ja väl, men med stora modifikationer. Mängder av tjänstebefattningar ha obehövt undanhållits de kvinnliga läkarna, och de ha att ihärdigt kämpa för de rättigheter som deras kunskapsgrad och kvalifikationer utan vidare borde insätta dem i.

För någon tid sedan gjordes av de kvinnliga läkarna en direkt framställning till medicinalstyrelsen om utvidgad rätt att inneha och bestrida vissa läkarbefattningar.

Medicinalstyrelsens utlåtande häröver har i dagarna kommit och synes i det stora hela tillmötesgående i sin uppfattning av de rättigheter som måste tillerkännas de kvinnliga läkarna. De svårigheter som de senaste åren uppstått i fråga om att få vissa läkarplatser besatta ha yäl även i sin mån bidra-

git till att styrelsen ser nödvändigheten av att så vitt möjligt är utnyttja samtliga läkarkrafter som stå till förfogande. En utvidgning av de kvinnliga läkarnas rätt att söka tjänstebefattningar torde öka chanserna att få lediga platser besatta.

Efter en utförlig exposé av frågans utveckling och nuvarande läge och en ingående undersökning av kvinnliga läkares lämplighet till vissa olika läkarbefattningar utmynnar medicinalstyrelsens hemställan i att ogift kvinnlig läkare må kunna antagas till stads- och stadsdistriktsläkarbefattningar; köpings- och municipalläkarbefattningar; underläkarbefattningar vid länslasarett och tuberkulossjukhus samt vid Allmänna barnhuset i Stockholm; läkarbefattningar vid sådana kommunala sjukvårdsanstalter där befattningen tillsättes av kommunal myndighet eller av anstaltens direktion; läkarbefattningar vid sjukstugor samt vid bolags, enskilda stiftelsers och enskildas sjukvårdsanstalter; amanuens- och biträdande läkarbefattningar vid statens anstalter för sinnessjuka, de sistnämnda befattningarna dock endast på förordnande för viss tid; extra provinsialläkar-, biträdande provinsialläkar- och civila sti-

pendiatbefattningar; järnvägläkarbefattningar, då med iakttagande av att varje gång sådan befattning blir ledig järnvägsstyrelsen har att avgöra huruvida ansökningar skola avfordras från allenast manliga eller från såväl manliga som kvinnliga läkare; fängesläkarebefattningar; läkarbefattningar vid hälso-brunnar, badinrättningar och andra dylika kuranstalter; medicinalråds-, assistent- och amanuensbefattningar hos medicinalstyrelsen; assistentbefattning vid statens rättskemiska laboratorium; sundhetsinspektörs- och bostadsinspektörsbefattningar; prosektors-, laborator- och amanuensbefattningar vid uni-

versitetens medicinska fakulteter och vid Karolinska institutet samt läkarbefattningar i otiatri, rhinologi och laryngologi vid sistnämnda institut; ävensom slutligen under viss förutsättning läkarbefattning i sjukgymnastik vid Gymnastiska centralinstitutet.

Vidare hemställer medicinalstyrelsen om åtgärder för att kvinnlig läkare, såväl gift som ogift, må få på förordnande bestrida vikariat för läkaretjänst, vilken hon icke äger rätt att inneha, dock när det gäller annan tjänst än hospitals- och asylläkartjänst högst för en tid av tre månader.

Betalas kvinnor lägre löner än män för lika arbete?

II.

Vid de egentliga bagerierna äro endast män anställda, vid hembagerierna endast kvinnor. De sistnämnda äro oorganiserade, deras löner väsentligt lägre än männens. Spisbröds- och limpbagerierna sysselsätta både män och kvinnor. Utföra de samma arbete erhålla de lika lön. Arbetet är dock tungt, så att endast ett fåtal kvinnor kunna utföra samma arbetstempo som männen. Lönerna för övriga kvinnor äro lägre. Vid spisbrödsfabrikerna är den högsta lönen 40 kr. pr vecka, som utgår till de arbetare som utom "förkavling" verkställa "kavling och skuvning". De kvinnor som ha kroppskrafter att utföra detta arbete erhålla sam-

ma lön som männen. I regel delas dock arbetet för kvinnorna i två tempo, "förkavling" och "kavling". De som utföra arbetet med "kavling" erhålla en veckolön av 32 kronor. För övriga arbeten äro lönerna lägre. Vid senaste löneförhöjningen höjdes alla löner med 3 kr. pr vecka. Då alla löner höjas med samma belopp, bliva de lägre lönerna givetvis procentuellt mera höjda än de högre. Dyrtidstillägg för 1917 har till män utgått med 195 kr. och för kvinnor med 154 kronor.

Å bokbindareverkstäderna utföres arbetet mot såväl ackords- som timlön. Vissa yngre och ansvarsfullare ackordsarbeten få ej utföras av kvin-

nor; andra arbeten däremot av såväl män som kvinnor. De i ackordstariffen bestämda styckprisen sänkas med 33 % då arbetet utföres av kvinnor. Denna orättfärdiga bestämmelse tvangs Bokbindareförbundet att antaga år 1908 genom att Sv. Arbetsgivareföreningen, sedan den genom lockout hållit bokbindariarbetarna utestängda från arbetet i fyra månader, hotade att företaga lockout även mot arbetarna vid pappers- och pappersmassefabrikerna samt inom hela textilindustrin. Förbundet har sedan dess ej kunnat få bestämmelsen ändrad. Genom det 1916 träffade riksavtalet bestämmes minimitimplönen i Stockholm för män efter 4 års lärotid till 42 öre och för kvinnor efter 3 års lärotid till 28 öre. Minimitimplönera sjoika sedan höjas så att de 5 år efter lärotidens slut för män få utgöra lägst 56 öre och för kvinnor lägst 32 öre. Kvinnorna och de lägre manliga gruppernas löner höjdes genom detta avtal med 3 öre, den högsta manliga gruppen med 6 öre pr timma. Endast ett mindre antal kvinnor voro medlemmar av förbundet då denna lönerörelse genomfördes. I dyrtidshjälp utbetalas nu kr. 13:50 pr månad till såväl män som kvinnor som åtnjuta lägre veckolön än 30 kronor och 20 kronor pr månad i dyrtidshjälp till de män som ha högre lön än 30 kronor pr vecka.

Vid bryggerierna ha män och kvinnor i regel icke samma arbete. Männen utföra de med mältning, bryggjäsning och lagring av ölet förenade arbetena samt rengöring av tunnor, transportarbeten o. dyl., kvinnorna skölja glasflaskorna och tappa ölet på dessa

samt handhava därmed förenad transport. Männen göra allt sitt arbete mot timlön, kvinnorna sitt arbete mot ackordsbetalning. Kvinnorna förtjäna därvid i regel lika mycket som männen, vissa tider t. o. m. mera. På grund av nu gällande restriktioner för öltillverkningen äro dock förtjänsterna för närvarande lägre. I undantagsfall kunna kvinnor få biträda männen i vissa arbeten och erhålla då lägre timlön än dessa. Vid upprättandet av de nu gällande kollektivavtalen för Göteborg och Stockholm höjdes timlönera för både män och kvinnor med 8 à 9 öre. För de förstnämnda är timlönen i Göteborg 49, i Stockholm 58 öre, för de sistnämnda resp. 35 och 38 öre. Dyrtidstillägg utbetalas med samma belopp till män och kvinnor.

Inom metallindustrin ha arbetsgivarna ej velat godkänna principen om samma minimilön för kvinnor som för män. På fackorganisationernas framställningar härom svara arbetsgivarna att kvinnorna ej kunna prestera arbete som berättiga dem till erhållande därav. Då fackföreningarna likväl sökt pressa upp kvinnornas löner, har detta medfört att företagen minskat antalet anställda kvinnor och i möjligaste utsträckning överlåtitt arbetet på män och nya maskiner. Vid en del företag har man dock lyckats genomföra procentuellt större förhöjningar för kvinnorna än för männen.

Vid skofabrikerna utföres arbetet mot ackordsbetalning. Män och kvinnor ha skilda arbeten. De senare stå vid notlingsmaskinerna, männen ha

det tyngre arbetet vid övriga maskiner. På försök ha kvinnor ställts att utföra arbete med "stansning", varvid de erhållit de ackordspris som varit bestämda för män. Medan männen söka få tillfälle att lära sig olika specialarbeten inom yrket, varigenom de få en mångsidigare utbildning som gör det lättare för dem att göra ombyte av arbetsplatser, vilja i regel kvinnorna ej ha arbete utom den specialitet de först ägnat sig åt. Kvinnornas förtjänster i notlingsavdelningen torde understiga männens förtjänster å andra avdelningar med 8 å 10 kronor pr vecka. Vid upprättande av nu gällande riksavtal för skoindustrien höjdes männens timlöner med 10 å 11 öre och kvinnornas med 7 å 8 öre, vilket för männen utgjorde 23 å 30 % och för kvinnorna 28 å 33 % höjning av förutvarande minimilöner. I Stockholm är minimilönen för män i ålder över 19 år 53 öre och för kvinnor över 18 år 34 öre pr timme. Dyrtidstillägg utgår pr månad med 25 kronor till män och med 20 kronor till kvinnor.

Inom skrädderibranschen utföres arbetet i regel mot ackordsbetalning. Styckprisen äro bestämda i specialiserade ackordsprislistor och gälla lika vare sig män eller kvinnor utföra arbetet. Inom beställningsskrädderiet sy kvinnorna endast byxor och västar, inom konfektionsskrädderiet kan nog förekomma att de även sy kavajer. Vid damskrädderierna voro kvinnorna tidigare organiserade, men på senare tiden ha prisen även där reglerats genom prislistor som upprättats av fackorganisationerna. Även klänningssömmerskorna betalas nu bättre än förr. För lin-

nesömnad betalas lägre löner, vilket särskilt gäller för den sömnad som utföres som hemarbete.

Inom tobaksindustrien äro kvinnorna allmänt organiserade. Vid cigarr- och cigarettillverkningen utföra män och kvinnor samma arbete. De erhålla betalning enligt upprättade ackordsprislistor som gälla lika för kvinnor som för män. Arbetet, som kräver mjukhet och smidighet i fingrarna, synes lämpa sig för kvinnorna, ty under de senaste femton åren ha dessa i stort antal utträngt männen, vilkas antal inom industrien minskats.

Det för typograferna gällande kollektivavtalet bestämmer lika löner för män och kvinnor. Lagen om förbud för kvinnors användande i industriellt nattarbete medför att kvinnor ej kunna arbeta i officinerna nattetid, då betalning utgår med förhöjda belopp. Merbetalningen för nattarbete är ju dock ej att betrakta som arbetslön utan som en särskild ersättning för den risk av hälsa och krafter som nattarbetet medför.

Vid tändsticksfabrikerna ha män och kvinnor skilda arbeten. Arbetet utföres huvudsakligast mot ackordsbetalning. Kvinnornas löner ställa sig lägre än männens. Därest kvinnornas arbete överläts åt männen, torde nog ackordsprisen behöva höjas för att männen skulle kunna ernå den förtjänst de nu ha på de arbeten de utföra.

De motiv arbetsgivarna i allmänhet anföra mot höjning av kvinnornas löner till jämnhöjd med männens äro: att kvinnorna ej kunna sättas till själv-

ständigt arbete, att kvinnornas arbeten ej fordra så lång yrkesutbildning då det i de flesta fall är specialarbeten de utföra, att kvinnorna i allmänhet ha sig förelagda arbeten som ej kräva så stora kroppskrafter, att kvinnor ej kunna lära sig att avhjälpa fel å sina maskiner, så att de själva kunna hålla dessa i gång, att kvinnor på grund av hemsysslor och klenare fysik oftare äro frånvarande från arbetet än männen samt att kvinnorna ej ha det intresse för arbetet som kräves, då de oftast betrakta arbetet inom industrien som en kortare övergångstid före inträde i äktenskapet.

Fackorganisationerna bestrida dessa skäl såsom generellt riktiga, även om något av dem i visst fall kan ha sin riktighet. Fackföreningarna se i stället den huvudsakliga anledningen till de låga kvinnolönerna ligga uti att kvinnorna i mindre utsträckning och först senare än männen omfattat idén om organiserat samarbete.

ARVID TORBERG.

Förbundets årsmöte.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte äger rum i Stockholm måndagen och tisdagen 15—16 april. De ordinarie mötesförhandlingarna äro förlagda till förbundets byrå, Klarabergsgatan 48. Utöver dessa upptager programmet redogörelse för det kungl. förslaget till praktiska ungdomsskolor, ett föredrag av fröken Gerda Meyerson över lagstiftning för hemindustrien och av fröken Louise Nathorst-Böös i hemkonsulentfrågan, på vilket senare diskussion väntas följa. Övriga punkter på programmet äro ännu inte definitivt fastställda.

Kringblick.

Den första valkampanjen. Medan vi med, tyvärr, icke alltför säkra förhoppningar gå och vänta på riksdagens åtgörande i vår rösträttsfråga, stå nu danskorna mitt uppe i sin första valkampanj.

Deras första erfarenheter ha varit den vanliga och av icke alltför glädjande art. Partierna, som så förledande älskvärt med utbredda armar gått emot de nya väljarskarorna och inte begärt bättre, vart och ett i sin stad, än att till största möjliga antal få sluta dem i sin skyddande famn, ha vid kandidatnomineringen till folktingsvalen haft endast några få, osäkra platser till övers för kvinnorna. Förutom de tre, av sina respektive partier redan för ett år sedan designerade kvinnliga kandidaterna vid ett blivande val, äro till dags dato endast ytterligare tre uppställda, och det på högst tvivelaktiga platser: Julie Arenholt av den radikala vänstern i Gentoftekretsen, Elna Munch som nr 3 på de radikalas lista i Köpenhamn och Vibeke Salicath av "den nya högern" i Slagelse.

Vad beträffar de högst problematiska utsikterna för dessa kandidaters val har Kvinden og Samfundet några ganska bäska ord att säga. I fråga om fru Arenholt menar den danska kvinnotidningen att det radikala partiet måtte ha överflöd på betydande krafter, då det inte i första hand försäkrat sig om en kandidat som vid sidan av sin bemärkta sociala verksamhet redan såsom radikal politiker fullt kvalificerat sig för en plats i danska riksdagen. Som hon nu står, lär hon säkerligen samla alla de röster partiet råder över i den lilla Gentoftekretsen, men är dömd att falla igenom, då denna krets ingen utsikt har att ta hem en plats åt partiet.

Fru Munchs tredje plats på en Köpenhamnslista synes Kvinden og Samfundet nästan lika äyentyrad som Gentoftekretsens enda. En viss möjlighet finnes för partiet, menar den, att erövra denna plats, men stor är den inte, och i vilket fall som helst kan dylik placering av den kvinnliga kandidaten på in-

tet sätt rättfärdiga Politiken's självrosande förklaring, att det radikala partiet varit det som varit snabbast färdigt med att taga "de fulla konsekvenserna" av kvinnorösträtterns framgång i Danmark. Dylika prälände ord passa föga samman med den bedrövlige verkligheten att icke ens det radikala partiet tillförsäkrat någon kvinnlig kandidat en enda fullt säker plats.

Som det nya, ännu oprövade partiet "den nya högerns" kandidat i Slagelse är Vibeke Salicaths val ytterligt osäkert. En Köpenhamnsnominering hade inneburit en möjlighet, i Slagelse gäller det endast för fru Salicaths att till det stora arbete hon redan satt in för partiet ge ännu så mycket mera för att samla in röster till ett suppleringsmandat. Hennes belöning för redan gjorda tjänster.

Men måste även kampanjen för folketingsvalen anses som förlorat slag för danskorna, så är det ännu tid att vinna ett nytt, vid landstingsvalen. Dansk Kvindesamfund har också med största energi satt in sina krafter på att göra vad göras kan. Extra föreningsmöte med samtliga kretsar ordnades med beundransvärd snabbhet den 17 februari i Fredericia, där fingerat landstingsval i detalj genomfört gick av stapeln med sakkunnig expert på den nya vallagens teknik, cand. polit. Zeuthen, som rådgivare. Som ordförande vid valet fungerade fru Astrid Stampe-Feddersen som började de officiella förhandlingarna med uppläsandet av det kungliga öppna brevet, varpå valmännen framkallades och tilldelades sina röstsedlar. Hela det invecklade valceremoniet fullföljdes härefter tills sammanräkningen av de olika partiernas röster, med den automatiska överföringen av röster på kandidater som fått för många eller för få, var färdig och de konservativa stodo med två, vänstern och de radikala vardera med tre, socialdemokraterna och den oavhängiga gruppen vardera med två kandidater valda.

Fredericiamötet var emellertid långt ifrån endast en praktisk övning. En resolution antogs som i kraftiga ordalag beklagade att kvinnliga kandidater i så ringa utsträckning

uppställt till folketinget och krävde ett livligt samarbete mellan de politiska partierna och kvinnorna i och för landstingsvalen.

Vidare delgavs centralstyrelsens redan till de olika politiska partierna riktade krav på att samtliga partier skulle vid val av valmän till landstinget besätta andra och fjärde valmansmandatet i varje valkrets med kvinnor och att, där partiet har flera än fyra platser, minst en tredjedel av de övriga måtte tillförsäkras kvinnorna. Av de svar som redan givits på denna hänvändelse framgick att de olika partigrupperna tycktes ställa sig principiellt gillande till det av Dansk Kvindesamfund framställda kravet — men givetvis aktade sig för att ge några direkta, bindande löften!

Den nästa, stora framstötten. Engelskornas jubel över den vunna rösträtten har icke varit över sig himmelsstormande. Väl har man haft både rösträttsbankett — med priser för deltagarna varierande från pundet till shillingen — och tacksägelsegudstjänst i Westminster Abbey, med biskopen officierande i full ornat, men någon genuin entusiasm över den sent vunna och betydligt kringskurna segern har icke kunnat skönjas. Det hela är och förblir en rättighet, som alltför länge och orättfärdigt undanhållits. Man kan även gå längre i uppfattningen: att det är en kvinnorna frånrovd rättighet, som äntligen återställt dem.

Miss Boyle, i The Vote kallar förfarandet mot kvinnorna under alla dessa år för det legaliserade rånandet av kvinnorna. "Kvinnornas rösträtt", yttrade Sidney Smith för nära ett århundrade sedan, "är lag här i landet. Inte lagen men lagens handhavare utestänga henne därifrån." Miss Boyle anför de parlamentsbeslut — från den av lord Brougham 1850 genomförda Simplification of Acts of Parliament Act, där det fastslås att maskulin beteckning av personer i alla författningshandlingar skola antagas avse även kvinnor i alla de fall, där ej annat är uttryckligen stadgat — varigenom faktiskt Englands kvinnor skulle varit i så gott som alla avseenden likställda med Eng-

lands män. Om lagen hållits! Men hon talar också om hur "förenklingsakten", och senare "förklaringsakten" av 1889, som hade samma innebörd, vrängts och vantolkats gent emot kvinnorna.

Nu, när kvinnornas rösträtt inte längre är beroende på rättslärdas och politikernas tolkning av ordet "man" i författningsparagraferna, yrkar miss Boyle på att som den första politiska aktionen från kvinnornas sida dessa böra gå in för att begära ett stadfästade av principen att orden "man, men, person, people, all, any, none, peer, parent" måtte anses inbegripa personer av bägge könen. För att med ett enda enkelt tag sopa bort hela vagnslaster av skrankor och hinder. Det vore dessutom endast att återgå till gamla, självfallna förhållanden, menar hon och berättar några lärorika exempel på hur saker kunde gestalta sig i drottning Elisabeths tid, då spetsfundig ordtydning ännu icke uteslöt myndiga kvinnor från att begagna samma rättigheter som erkänts lorder och herrar i konungariket England. Som exempelvis att ställa upp män att bli deras "burgesses" och i deras namn och ställning som herre till och ägare av stad eller köping tjäna hennes höghet drottningen i parlamentet, med fullmakt att handla som om "de voro, eller själva kunde vara, närvarande".

Utän tvivel har miss Boyle funnit ett enkelt och radikalt sätt att nå fram till den fulla likställighet med männen, som kvinnornas

politiska medborgarskap är ett av stegen till. Det är oss inte bekant om vi kunna framvisa något motstycke till Dame Dorothy Pakington eller Countess Anne med deras enkelt klara logik och deras deciderade framträdande, men med eller utan dylikt historiskt prejudikat och utan att ha någon "förenklingsakt" att åberopa synes taktiken god. Även vi skulle ha nytta av att få vissa ords — såsom man, person, medborgare — allmänbetydelse fastslagen. Det skulle sannernligen röja väg en god bit framåt och göra undan mycket och tungt arbete.

Men oss saknas det första och oundgängliga villkoret för att kunna lyckas med denna "next big push", som Nina Boyle sätter upp för sina landsmanninnor, — den politiska rösträtten som engelskorna i stort taget nu äga.

Engelskorna i entréen. The Common Cause säger sig vara glad, och en smula road — något, som just inte förundrar en —, över en interpellation i underhuset för någon vecka sedan. Frågan rörde sig om förbudet för kvinnor att utan sällskap av någon parlamentsledamot beträda parlamentshusets stora hall. Talmannen meddelade att detta förbud nu upphävts.

Rösträtten har sina mindre så väl som större konsekvenser tillägger The Common Cause helt oskyldigt!

Mat och glädje.

Det är apostarna Barnabas och Paulus som vid framhållande av Guds välgärningar mot människorna formulerat sammanställningen: "mat och glädje". I den gamla världen hörde mat och glädje tillsammans under former mot vilka den moderna civilisationens kunna synas banala i allt sitt raffinemang. Den del av vår genera-

tion som aldrig saknat livets förnödenheter och ej varit utestängd från gästbud, förrän möjligen det allra senaste året, har påtagligen aldrig insett värdet av vad den ägt förrän nu. En ny syn ha vi fått på brödet. En ny blick för den vår nästa som umbär nödortften i högre grad än vi själva. En förnimelse av stark värdereduktion å den

ideella sidan till förmån för den materiella har uppstått. På samma gång som en skärpt uppfattning av vad det betyder att den specialutbildade nutidskvinnan är i stånd att med eget arbete bidra till "matens" anskaffande, ej blott till dess förnuftiga handhavande. I denna tid, då penningvärdet sjunkit så fruktansvärt att t. ex. kött för tio kronor gott kan bäras hem som ett litet paket i handen, hur långt skulle i otaliga hem männens inkomster förslå till hushållsutgifterna om ej hustrur eller döttrar bidrogo till kassans ökande. Denna vinning av den höjda kvinnliga yrkeskunskapen föraktas sannerligen inte i detta nu av någon äkta man eller far som är löntagare på genomsnittsnivån. Nutidens unga dotter eller unga fru tar som helt naturlig sak att hennes arbete även skall inbringa henne någonting. Det har dock fordrats en ihärdig kamp för att få denna naturlighet erkänd som sådan.

Att se tillbaka på hur det varit ställt i penningfrågan, så oupplösligt förbunden med mat och glädje, blir ju alltid ett stycke kulturstudium.

Ett typiskt exempel på kvinnans absoluta beroende i detta fall erbjuder Thomasine Buntzen, gift Heiberg, senare fru Gyllembourg. De danska förhållandena synas vara så precis desamma som våra egna vid samma tid, att Thomasine Heibergs känslor och husliga erfarenheter kunna kännas igen av tusentals svenska kvinnor. Däremot är det väl blott undantagen som skulle kunna erövra samma intresse för sin missvärdade kvinnolycka som Thomasine, vilken genom sin rika begåvning,

sin sällsynta charm, sina växlande öden, sitt sena skriftställereri, dock framförallt genom sitt hjärtas egenskaper, älskades av alla som kände henne och väl alltid kommer att höra till dem som erövra människors sympatier. Redan porträttet som pryder första bandet av hennes samlade skrifter, utgivna 1866 i Köpenhamn hos Reitzels, är fängslande. De mjuka linjerna, de genomskådande, barnaklara ögonen, det sirligt graciösa i figur som dräkt — allt behagar och väcker begär att tränga innanför detta lockande yttre. Allmänt bekant är att Thomasine efter skilsmässan från P. A. Heiberg förenades i äktenskap med svenske baronen Ehrensvärd, efter dennes död vistades flera år i en familj Buntzen, undervisande och vårdande dennas barn, slutligen fick hem tillsammans med sin son Johan Ludvig Heiberg, i sitt fädernesland blev uppskattad novellist och avled i Köpenhamn 1856. Kännedomen om hennes husliga liv som fru Heiberg torde däremot vara mindre allmän.

Peter Andreas Heiberg, född 1758, var den förste student som 1777 anmälde sig vid universitetet i Köpenhamn till den då nyligen anbefallda examen philologicum. Två år senare hade han beträtt författarbanan, men måste för att kunna försörja sig och sin mor giva lektioner i språk. På grund av sina språkkunskaper hade han kommit i förbindelse med mäklaren och dispachören Buntzen, en ansedd hedersman som betjänade sig av Heibergs hjälp för den utländska korrespondensen m. m.

Om Thomasine, den äldsta av de fyra döttrarna Buntzen, brukade fadern

säga: "Det er reent galt at hun er blivet en Pige, hun burde være en Dreng" (för den märkbara begåvningens skull). Han sörjde emellertid för den bästa utbildning av hennes anlag. Modern hade avlidit då denna dotter var omkring åtta år. Efter tidens sed blev Thomasine konfirmerad i fjortonårsåldern. Språkstudier fortsattes sedan för Heiberg, stadens mest ansedde lärare. Eleven, som såg ut som ett barn, gjorde de utmärktaste framsteg. Så förgingo ett par år. Heiberg, känd som nationens mest beundrade skribent såväl som dess mest produktiva dramatiska författare, överaskade en dag Buntzen och ännu mera den sjuttonåriga Thomasine med att begära hennes hand. Hela familjen kände sig smickrad av anbudet, och det föll inte den blyga lilla flickan in att en sådan lärd och ryktbar man som hennes lärare, den hon alltid sett upp till med beundran, skulle kunna avvisas. Om kärlek och äktenskap visste hon intet, men hade ett högt begrepp om den okända kärleken såsom den makt som utgör vårt dunkla livs enda solsken. Det fordras inte något psykologiskt skarp-sinne för att tänka sig möjligheten av att den nya fästmon med sin lättrolliga och svärmiska natur kunde taga fel om halten av sina egna känslor för den blivande maken, denne erfarne man, nästan dubbelt så gammal som hon själv.

Under det första året av deras äktenskap levde hon barnsligt trygg och munter vid sidan av maken, hennes herre, värd att älskas och tjänas. Hon var stolt över hans litterära verksamhet som hon följde med högsta intresse utan att våga sig fram med de betänkligheter

hon stundom hyste mot det alltmer aggressiva skrivsättet. I december året efter bröllopet födde hon en son, Johan Ludvig. Hittills hade den unga hustrun sysslat i hemmet ungefär med barnets intresse för sitt dockskåp. Med moderskapet vaknade kvinnan. Lidelsefullt älskade hon denne son och blev på samma gång mer och mer medveten om att något väsentligt fattades i hennes äktenskap. Makens ofta hårda, kyliga eller ironiska ord sårade djupare än förut. Hon sade sig ofta gråtande i ensamma stunder: "Han skulle haft en annan hustru — jag är för obetydlig för honom." Så slöt hon sig mer och mer inom sig själv i tyst resignation. Heiberg anade inte på minsta vis vad som rörde sig bakom detta stilla allvar. En dag då hon varit ute med sin lilla Ludvig storgrät hon vid hemkomsten. En gammal herre hade frågat henne vems den präktige gossen var, och då hon stolt svarat: "det är min", hade herrn skrattat och sagt: "nej, min lilla flicka, du får allt vänta en stund, innan du får en sådan en". Ingen, ingen ville då i henne se annat än den outvecklade, ett barn.

Efter den franska revolutionens blodigaste period sände den nyskapade republiken en legation till Danmark för att begära erkännande av detta neutrala land. Med legationsherrarna kommo åtskilliga andra fransmän till Köpenhamn, och de moderna kavaljererna mottogos med förtjusning i både adliga och borgerliga kretsar, där de snart lancerade nya sedvänjor och en lättare ton. Heiberg förde själv in flera av dessa utlänningar i sitt hus, och alla förtrolla-

des av den unga värdinnans grace och spiritualitet. Nu började för den tillbakasatta en hyllningens tid som kom hennes väsens knopp att slå ut i full blomning. Nu syntes ock mannens blick öppnas för hustruns egentliga väsen och ovanliga företräden. Han begagnade nu alla tillfällen att dra fram henne i ljuset.

Nu är han fåfång å mina vägnar, nu skall jag spela och sjunga, dragas in i alla samtal, hans hustru skall lysa för främlingarna, tänkte hon och kände sig sårad.

Äntligen reste fransmännen, bland vilka en isynnerhet gjort djärva attacker för att störa fru Heibergs oskuldsfulla lugn. För all stormande kurtis hade Thomasine ej snubblat över någon förförelsekonsts tuva.

Hon levde sedan åter stilla i sitt hem, mer och mer utvecklande sin personlighet. Så förgingo omkring tre år. Nu införes i hemmet den svenske baronen Ehrensvärd, vilken på grund av inblandningen i sammansvärjningen mot Gustaf III blivit landsförvisad och slagit sig ned i Danmark med namnet Gyllembourg (modern född Gyllenborg).

Heiberg, själv oppositionsman, var livligt intresserad av den angenäme ädlingens sällskap, och så gott som dagligen lyssnade Thomasine till dessa mäns frihetsdiskussioner med glödande intresse. Det något svärmiska och melankoliska i svenskens blick och i stämman och den mildhet som utmärkte hans hela väsen gjorde från början ett djupt intryck på Tomasine. Med oemötståndligheten hos en naturkraft nal-

kas nu Eros det lediga altaret i hennes hjärtas helgedom.

Under tiden har Heibergs oppositionsverksamhet mot regeringen tagit former som anses anstötliga, han blir misshaglig och i december 1799 landsförvisad. På grund av en benskada fick han tillsvidare husarrest, och först i februari 1800 lämnade han fäderneslandet — där hans popularitet var större än någonsin — för att aldrig mera återse det.

Thomasine med sin son flyttar tillbaka till fädernehemmet. Även i Buntzenska huset blir Gyllembourg en känd och ofta sedd gäst. Vänskapen mellan fru Heiberg och Gyllembourg övergår till passionerad kärlek å båda sidor. Thomasine skriver till Heiberg, erkänner sin kärlek till Gyllembourg, som hon inte kan förebrå sig, då Heiberg enligt hennes uppfattning för alltid avstått från alla anspråk på henne som hustru; hon betraktar sig som moraliskt fri och bönfaller om laglig skilsmässa. Ett måttlöst raseri griper nu Heiberg, som inte tänkt sig denna möjlighet och vars stolthet lidit en outhärdlig stöt. Nu överströmma hans brev till hustrun av försäkringar om kärlek, han älskar, han har alltid älskat henne, skall evigt göra det, men hans olycka var att han älskade henne som en man och ej kunde förnedra sig att spela en förälskad Corydons roll. Han besvär henne att medan det är tid överge sin "förförare", denne "skurk" o. s. v. Heiberg framstår i hela sin våldsamma färd angående skilsmäsoorsaken som en helt ny person, en motsats till sitt forna jag, den eldige kämpen för sanning och frihet. Skils-

mässan kom slutligen till stånd, Thomassine och Gyllembourg ingingo äktenskap och flyttade till en lantgård som Gyllembourg inköpt. Deras villkor voro allt utom lysande, men den ömsesidiga hängivenheten ersatte för dem vad som fattades i yttre mått.

I ett brev av den 18 nov. 1805 till P. A. Heiberg söker fru Gyllembourg försvara sig mot de utfall som Heiberg då gjort mot henne i brev till sonen, med befallning till denne att visa modern brevet. Hon försöker gå tillbaka i tiden, ber honom erinra sig drag ur deras äktenskapliga liv. Hon anför ett och annat som prov bland de hundratals minnen hon har att välja ibland. Mer än en gång hade Heiberg sagt — och i andras närvaro — att han aldrig varit förälskad i sin hustru. Då hon första gången hörde detta, skakades förbindelsen i sina grundvalar, och hon önskade sig döden. Varför hade han begärt henne till hustru utan att älska henne, varför begå en sådan oförrätt mot ett barn? Sedan går hon igenom relativa smådrag, som gjorde äktenskapet bittert för henne. Han var sträng och hård. Hon fick ej ens begagna de kläder hon ville, då hon skulle i sällskap. En gång då hon länge glatt sig åt en fest, där hon tänkt bära en vit sidenklänning — hennes ändrade konfirmationsdräkt — fick hon aldrig ta den på sig, kom till festen med rödkantade ögon och hade där blott ledsam. Då hon fött sin son, vilken köld, vilken vresighet visade han ej då både mot henne och den goda tanten, som med uppoffring utan like hade ömt vårdat henne natt och dag. "Hur kall och missnöjd" var han inte en natt, då hon

lät kalla honom emedan hon tänkte det var fara. En dag, då man trodde att hon skulle dö, var han visserligen bedrövad, det trodde hon gärna, men så fort hon kom sig, blev han som förut — stum och vid dåligt humör. Barnet, som skulle förenat dem, skilde dem ytterligare. När Heiberg var ute i klubbar och sällskap eller gått till sängs om aftnarna, satt hon ofta ensam med sin son vid barmen och blickade tårfylld upp till stjärnorna, ovan vilka hon trodde det var någon som skulle sända henne tröst. Efter några års förlopp hade Heibergs uppförande mot henne blivit mera hänsyns- och aktningsfullt, hon kände mera tillgivenhet och vänskap för honom, men ömheten hade gått förlorad. Hon hade blivit äldre och klokare, trodde inte längre att lydnad och eftergivenhet var en hustrus första dygd.

Utan betänkande hade Heiberg sedan samlat en krets omkring henne av de mest älskvärda, fria och farliga personer. Hon beträdde inga avvägar och tror att änglar skydda henne, ty något annat värn hade hon sannerligen icke. Så snart emellertid Gyllembourg inte längre bemästrade sina känslor för henne, talade hon om detta för Heiberg och bad honom säga om hon skulle avstå från allt umgänge med Gyllembourg, ty då fick det bli nu (om ett år skulle hon kanske inte ha kraft till detta offer). Heiberg svarade att hon i detta hänseende skulle handla "som om han icke var till".

Så återkommer hon till erinringar om Heibergs lynne, hur han blev vid ett olidligt humör så snart någon av hennes

familj kom till huset och hur han ständigt pikade hennes älskade systrar.

Under allt detta var Heiberg en god son för sin mor, god husbonde mot tjäna- rarna, god mot den behövande nästan. Allt detta såg och uppskattade hon och erkänner det i varma ordalag.

"Den fruktansvärda förebråelse", som Heiberg i brev till henne själv och ännu mer till hennes far ofta hade gjort henne, nämligen att hon skulle ha ruinerat honom, att hon bar skulden för hans derangerade affärer, och framförallt hans påstående att hon troget delat hans ringa lycka med honom "så länge där var något att dela", finner hon förskräckligt "indignerende". Få fruntimmer, säger hon, ha kostat sin man mindre än hon gjort. I offentliga nöjen tog hon sällan del. I de privata sällskap, dit hon kom, var hon nästan alltid den enklast klädda, under alla de år äktenskapet varat hade hon ingen gång bett honom om något för sin egen person. Hushållningen var ordentlig men mycket enkel. Hon var ej medveten att ha försummat något i detta hänseende. "De var næsten altid vreed, naar jeg begjærede Penge af Dem til Husholdningen, og jeg havde dessværre aldrig Penge under Hænderne, men maatte gaa og begjære 1 Rdl. ad Gangen ligesom en Tjenestepige". När Heiberg grälade för det gått åt för mycket pengar, visade hon honom hushållsförteckningen och bad honom säga vad som för framtiden kunde inskränkas, men han hade aldrig vetat något att föreslå. Heiberg hade skrivit att Gyllembourg kom ofta och att då ingenting fattades. Hon ber honom komma ihåg att under

de två vintrar Gyllembourg kom till dem — det skedde blott tidvis — stannade han till afton endast två gånger i veckan och att hon för hans skull aldrig förändrade den fastställda serveringen. Hon visar vad som blev köpt extra: 1 bröd 2 sk. eller 2 bröd 4 sk., En halv flaska vin — eller rundligast en helflaska i veckan = 1 mk. 8 sk. och bröden 8 sk. = 2 mk. Skulle dessa 2 mk. i veckan ruinerat honom?

Hon rodnar både å hans och egna vägnar över dessa detaljer som han tvingat henne att inlåta sig på. Ännu återstår att bemöta den svåraste anklagelsen: att hon delat så länge där var något att dela. Hon visar nu att hon avstått från allt vad som fanns i boet, då detta avträdades till fordringsägarna, fastän man sagt henne att hon kunde fått taga undan sina egna tillhörigheter. Aldrig med ett ord hade hon förut berört de obehagligheter som följde. Men nu måste hon försvara sig. Före Heibergs avresa hade hon bett honom tala vid hennes far om någon liten, bestämd årlig summa för hennes och gossens behov. Heiberg hade svarat att när boet blivit realiserat och skulderna betalda skulle överskottet bli tillräckligt för henne under de närmaste åren, och då han for lämnade han henne 5 rdl. Dessa räckte ej ens att betala trakteringen för det sällskap som samlats att säga honom farväl. Genast dagen efter måste hon be Jürgen- sen (svågern) skaffa henne litet penningar från hennes far, som han också gjorde samma morgon. Men innan middagen kom en jude och presenterade en växel på 800 rdl., som han ville ha

infriad innan kvällen. Fadern, som blev underrättad, lät henne vänligt veta att affären skulle bli uppgjord och bad henne vara lugn. Hon hade emellertid blivit uppskrämd av denna händelse och tog därför itu med att genomse de papper som H. lämnat henne vid avresan och om vilkas innehåll hon ej hade minsta aning. "Utan häxeri" insåg hon nu disproportionen mellan skulder och tillgångar och att det omöjligt kunde bli något över för henne och sonen. Dagen efter hade hon skrivit till Heiberg utan att beröra dessa ledsamheter.

Så fort hon flyttat ned till fadern, fick hon av honom 10 rdl. att lämna till Heibergs mor. Sedan hade hon fått 10 rdl. för egen räkning. Men efter att en massa familjesladder hade framburits till henne av tjänstfärdiga andar, hade hon beslutat att aldrig mera be sin far om pengar. En gång hade hon fått 20 rdl., och en gång 60 rdl. inbetalta för saker som köpts på auktionen och bett att få behålla dessa. 80 rdl. var således allt vad hon haft att röra sig med under de två åren hemma. Hon hade givit nyårgåvor åt tjänarna och presenter på födelsedagar inom familjen och delat dessa 40 rdl. pr år med Heibergs mor.

Om han visste hur förödmjukande en ställning sådan som hennes dåvarande är för ett stackars fruntimmer; hur få människor som ha den finkänslighet som hennes läge kräver; hur envar tror sig ha rätt att kritisera henne ända till att finna den klänning hon bär för fin för hennes villkor; om han visste detta och mycket dessutom, skulle han inte

kunna göra henne ovärdiga förebråelser — — —

Detta brev behöver inga kommentarer. Tusentals kvinnor ha suckat bort åren under samma beroendets förtvinning, oförmögna att skapa nya förhållanden, emedan det överallt var stängt för dem på något sätt.

Speglingen av det förflutna skulle emellertid vara oegentlig om mannens belägenhet här alldeles ignorerades. Ett brottstycke ur en korrespondens från hans sida är lika målande som hustruns.

"— — — Olyckligtvis voro mina inkomster i de första 3 åren särdeles små — intet år över 450 rdl. Jag gjorde alltså skulder för omkring 3,000 rdl, i hopp om bättre tider. Sådana kommo, men med dem dyrare priser och flera behov. Här lade jag grunden till det svåra lynne varmed jag sedan — ack, jag tillstår det med grämelse — alltför ofta plågade dig. Min önskan var att du måtte bliva moder, så att du kunde få något kärt att sysselsätta dig med hemma. Denna önskan gick i uppfyllelse. Men nu begick jag åter ett fel. Efteråt, kanske också något i förväg, gick jag ut om aftonen och lät dig sitta allena med ditt barn. En lång tid förgick utan att jag blev varse detta fel. Slutligen märkte jag det, och detta var en av orsakerna varför jag tvärtemot alla dina böner drog mig tillbaka från alla klubbar. Den andra orsaken var ekonomisk. Jag ville spara för att betala skuld, jag kunde icke. Politiska trakasserier slog sig till och ruinerade alldeles mitt humör. — — — Ofta nog frågade du mig om orsaken till mitt svåra lynne. Sällan svarade jag. Åter ett

fel. Någon gång sade jag att det berodde på penningbrist. Det var sanning. Aldrig något år har jag förtjänt flera pengar än i det sista, och aldrig har jag lidit större nöd. Du vet rätt väl själv att jag nästan aldrig ägde över 2 rdl. på en gång i min kassa, när jag stod upp om morgonen. Allting var dyrt, allting skulle köpas i smått — — — Ingen kan giva ut pengar med större glädje än jag, när jag har dem. Men när hade jag dem? — — —

Tusentals bildningens män i det förflutna ha kämpat med bristen på kontanter. "Bristen på penningar är en för alla svenskar gemensam plåga", skrev på sin tid Johan Rising.

Den plågan var något så när övervunnen för en del av svenskarna på 1800-talet, men principen: hustrun ovetande om husets affärer och utan egen hushållskassa höll i sig ända inpå vår tid. I vilken utsträckning blommor i sammanlevnadens lustgård härigenom knäckts och förvissnat var något som man sent började betänka.

För närvarande saknas i vårt land inte just penningar, men detta oaktat saknas mat och glädje, liksom — av känd orsak — i den övriga världen, där sambandet mellan dessa livsfaktorer är lika ofrånkomligt som inom hemmens värld.

METTA GREGER.

Notiser från bokvärlden.

Legender från Sveriges medeltid. Illustrerade i svensk medeltidskonst. Utgivna av *Emilia Fogelklou, Andreas Lindblom, Elias Wessén*. Bröderna Lagerströms förlag.

Det kan endast mottagas med tacksamhet och glädje att representanter för religionsforskning, konsthistoria och filologi slutit sig samman för att ge en större allmänhet tillträde till den skattkammare för förstahandskännedom om medeltidens andliga liv, som utgöres av dess legender. Det urval ur vad vår egen medeltid härutinnan har att bjuda, som härmed föreligger, är på samma gång rikt nog att ge en fyllig bild av de olika helgontyperna och begränsat nog att ej trötta genom monoton. Där finnes representanter för olika skeden av förkunnelsens utbredning och fromhetens utveckling från evangeliernas gestalter: Vår Fru och Vår Herre jämte

andra mer eller mindre apokryfiska personer ur den äldsta traditionen, apostlarna i deras missionsverksamhet och martyrskap i en fientlig hednisk maktvärld jämte heliga jungfrur och stridsmän för trons sak, heliga biskopar, påvar och andra kyrkans män, grundare av munkordnar och därmed av nya fromhetstyper, de till våra landamärens av kyrkans och världens mäktige utsända trosivriga missionärerna, sist de nordiska konunga-martyrerna med vapen i hand mot de otrogna, fram till vårt eget enda stora he'gon av världsbetydenhet, S:ta Birgitta, och hennes dotter. Vid sidan härav ha vi också ett exempel hur hjältar ur en främmande legend lånas för att inpassas i den heliga historien. Det hela åtföljes av ett kort orienterande företal, som är blygsamt nog att intaga platsen av efterskrift och inledning till den kortfat-

tade sakrika kommentar, där särskilt de historiska notiserna äro av intresse såsom stödjande och korrigerande legendernas egna uppgifter.

När på titelbladet legenderna angivas såsom illustrerade i medeltidskonsten, få vi ej förgäta att för medeltidsmänskan hade bilden en egen uppgift, att för henne betydde mötet med kyrkans bildverk just delaktighet av det andliga liv legenden ville inspirera till. I bilden som i legenden fanns under av alla slag, utförda av Guds heliga; där fanns deras fromhets manifestationer i rörande drag av ödmjukhet, av frimodighet inför döden, av goda gärningar och innerlig människokärlek, av världsfrånvändhet ända till självplågeri. Där fanns deras umgänge med den osynliga maktvärlden, från änglar och äldre helgon ända upp till Vår Fru och Vår Herre, ej blott i syner och drömmar, men i levande liv. Där fanns slutligen de järtecken som skett med helgonets döda kropp och andra betydelsefulla kvarlevor, då ju bildens förefintlighet i en kyrka var ett uttryck för att den ägde åtminstone en skärv av dessa relikier, den nödvändiga förutsättningen för uppkomsten och utvecklingen av ett helgons dyrkan.

Från denna delaktighet av medeltidens andliga liv äro vi ju genom reformationen för alltid uteslutna. Men såsom ett samlat uttryck för ett helt tidevarvs sannt och djupt folkliga idealitet ha dessa legender och bildverk ännu makt att gripa.

LISA ROLF.

Hekubas döttrar. En roman från vår tid av *Clara Viebig*. Övers. av H. Flygare. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Det är icke att förvåna sig över att Clara Viebig från åtskilliga håll blivit anfallen för denna bok i sitt hemland. Den omutliga verklighetsberätterskan har som titeln anger gjort den inneva-

rande tiden till sitt ämne och utan några illusionerande förvandlingstrick men med sin fulländade konstnärlighets hela styrka blottat djupet av det kval, den ångest, förtvivlan och nöd som under de allt längre sig tänjande krigsåren pressa kvinnorna till jorden där de bakom fronten gå sin dagliga gärnings martyrgång. Sena döttrar till en Hekuba som såg sina söner slaktas, ryckas deras söner, män, älskare, bröder och fäder ifrån dem, medan hopplösheten och den bleka nöden bli kvar åt dem.

Inga stora känslor, patriotism och försakelseglädje hjälpa dessa tyska Hekubadöttrar fram över törnestigen. Nedtryckta i sitt elände, med sina kära i löpgravarna eller i offensivens helveteseld, eller redan döda, "saknade" eller stympade återkomna, trängas de i livsmedelsköerna om smulorna, som inte räcka till att mätta dem och deras barn. En tröstlös räcka människor, vilkas liv är obeveklig nöd, gnagande väntan och hopplös saknad.

Clara Viebig's mästarehand darrar icke och tvekar icke. Eländets alla fador blottar hon; där de lyckligare sociala och ekonomiska förhållandena kunna hjälpa att bära, äro själskvalen så mycket mera marterande. Den rika modern som varenda stund av dagen — och natten — har t i d att i föreställningen se sina söner i de faror och ohyggligheter som omge dem, har det på sitt sätt fullt så grymt som de fattiga stackare som gå slöa i den tvingande nödens dagliga trampkvarn, med ångesten som en död klump i hjärtat.

Inför en skildring som denna hjälper ingen predikan om att ett folk måste veta att offra "allt för fosterlandet". Här är den obevekliga verkligheten — att det finns lidanden utöver vilka människor icke kunna komma utan att brytas ned till kropp och själ. Till hekatomborna av mördade längs de långa fronterna komma de tusenden och åter tusenden och tusenden av mördade kvin-

noöden. Den gamla modern, som efter det första dödsbudet om den äldste sonens död icke kan bära den senare kommande underrättelsen om de två andras samtida fall utan sitter där halvfnoskig och utan uppehåll räknar på fingrarna till ett, två, tre. Den andra gamla modern som på tredje krigsåret inte hört ett ljud från sin son, men som hopar förråder i källare och visthus för att han inte ska svälta när han kommer hem ur fångenskapen — där hon tror han är — och som inte sover av rädsla för att någon skall stjåla ifrån henne vad hon samlar åt honom. Den ensamma flickan, som i fullt utbildat hysteri lever i föreställningen om fästmannen vid fronten, vilken skall komma hem och krigsviga sig vid henne, och som dör på dårhuset. Den vackra, lättsinnigt glada, hetblodiga Minka, arbetarhustrun, vars man aldrig kommer hem på permission och som faller för frestelsen att låta andra "fältgrå" trösta sig och som vaknar en natt med den återkomna mannens blixtrande kniv över sig. Gertrud Hieselhahn, den unga modern, som aldrig fick krigsvigseln men som släpar och sliter ut sig för det lilla liv hon satt i världen. Den gamla 70-åriga kvinnan som försvinner på en timme från det grova säcksyningsarbetet för att gå hem och mata sin son som är utan armar. — Alla äro de slagna och märkta av kriget, typer i det galleri av krigsdömda som Clara Viebig med säker hand tecknar och i konstnärlig realism gör levande.

Skada att den i det stora hela omsorgsfullt gjorda översättningen vanprydes av sådana grodor som att "min dam" användes som tilltalsord och att även i andra fall det tyska "Dame" och "Frau" översatts med det närmast till

hands liggande svenska ordet, som för oss i sådan sammanställning är oanvändbart.

E. K—N.

Kommittén för normalarbetsdag.

Fredrika-Bremer-Förbundet har ingått till regeringen med en hemställan om att denna måtte bereda representanter för den kvinnliga sakkunskapen tillfälle att omedelbart inträda i det förberedande arbetet för lagstiftning rörande reglerande av arbetstidens längd och förläggning. Förbundet har ej kunnat undgå finna det mindre ändamålsenligt att, såsom nu skett, till medlemmar av kommittén kalla uteslutande män. En kommande lagstiftning rörande arbetstiden bör givetvis, om den skall väl fylla sitt ändamål, uppdragas efter sådana linjer att den täcker även det kvinnliga arbetets behov och intressen.

De kvinnliga intressena tänker man sig lämpligen kunna representeras av yrkesinspektrisen, en arbeterska samt en kvinnlig läkare, som i särskilt stor utsträckning har sin praktik bland arbeterskor. Som av beslut vid kommitténs tillsättande framgår, är avsikten sannolikt att för en kortare tid inkalla kvinnliga sakkunniga. Detta kan dock förbundet ej finna vara tillfyllestgörande. De kvinnliga representanterna borde beredas tillfälle att omedelbart och framgent deltaga i kommitténs arbete.

En liknande framställning har ingivits av Socialdemokratiska kvinnornas centralstyrelse och Socialdemokratiska kvinnornas samorganisation, vilka till uppdragets erhållande förordade stadsfullmäktigen, ordföranden i bryggeriarbetsreförbundets kvinnliga avdelning fröken Anna Johansson.

För konfirmationen

rekommenderas följande värdefulla böcker och skrifter:

I vårdagar. En samling ungdomsföredrag av hovpredikanten Fr. Hammarsten. Häft. 2.75, välskt band 3.50, kloth. 3.50.
Konfirmations- och skriftetal, hållna i Adolf Fredriks kyrka i Stockholm av hovpredikanten E. D. Heiman. Häft 1.75, v. b. kr., kloth. 2.25.
Minnesord till de unga under konfirmationstiden av professor G. Weitbrecht. Andra uppl. Kart. 75 öre, kloth. 1 kr.
Några ord till nattvarsbarn med avseende på deras första nattvardsgång av kyrkoherde dr A. T. Hammar. Andra uppl. 25 öre.
Ord till nattvarisungdom av prästen K. A. Kastman. Häft. 40 öre.
Minne från konfirmationsdagen av prästen P. J. Emanuelsson. Sjätte uppl. Häft. 50 öre, kart. 75 öre, kloth. 1.25.
Den heliga nattvarden av kyrkoherde Rich. Markgren. Häft. 1 kr., v. b. 1.25.
Du och din framtid. Av flera ungdomens vänner med förord av prins O. Bernadotte. Lämplig för konfirmander samt för dem som slutat söndagsskolan. Tredje uppl. Häft. 50 öre, kart. 75 öre, bunden 1 kr.
Stilla stunder för den heliga nattvarden, av R. Wenger. Häft. 1.50, halvfr. b. 2.50.
Såsom ljusets barn Några ord till unga flickor efter konfirmationen
Av dr Ernst Siedel. Fritt övers. och be-

arb. från fjärde tyska uppl. 2:dra uppl. Häft. 1.75, kart. 2 kr., kloth. 3 kr.
Andaltsbok för konfirmander och ungdom. Av kyrkoherde G. W. Wulfsberg. Innehåller betraktelser för var dag under en månad. Häft. 30 öre, kart. 50 öre.
Stilla inför Herren. Korta betraktelser inför kyrkoårets sön- och helgdagar, samt vid några särskilda tillfällen. En liten handräkning till de unga, tillägnad Sverges konfirmander. Av A. E. Borgvall. Komminister. Kart. 1 kr., kloth. 1.50.
Varför just i din ungdom? Föredrag av komminister Joh. Lindgren. Andra uppl. Häft. 25 öre.
Ungdomstiden — Herrens tid. En bok för ynglingar av professor G. Weitbrecht. Tredje uppl. Häft. 2.50, kart. 3 kr., kloth. 3.50.
Mot ljuset och livet. En handräkning åt ungdomen. Av pastor Fred. Tybrink. Med förord av biskop Chr. Thorkilsen. Bemyndigad översättning av B. H—r. Häft. 60 öre, kart. 85 öre.
Några vänliga ord till unge män av biskop J. C. Ryle. Tredje uppl. Kart. 60 öre, kloth. 1 kr.
Ljus på vägen. Minnesord för var dag i året med den heliga skrifts egna ord. Nionde uppl. Enkelt band kr. 1.25, kloth. 2:—, chagrinband och rödsnitt 4 kr., äkta chagrinb. med guldsnitt 5 kr.

Biblar och Nya Testamenten

i rikt urval också att tillgå. Biblar från 1.75 till 24 kr.

Nya Testamenten från 85 öre till 7 kr.

Katalog sändes på begäran gratis och fraktfritt från

Evang. Fosterlands-Stiftelsens Förlagsexpedition,

— STOCKHOLM 3 —

A.-B. JOHN V. LÖFGREN & Co

Kungl. Hovleverantör

Riks 4 29 FREDSGATAN 3 : STOCKHOLM N. T. 50 48

Sverges äldsta, största och bäst renommerade *specialaffär* i

Siden- och Ylle-Klä- ningstyger

Prover till Jandsorten sändas *gratis* och *franco*.

ANNA BENGTSONS KAPPAFFÄR

Kullagatan 21

HÄLSINGBORG Riks tel. 1245 & 3245
REKOMMENDERAS

Kostym- och Kapptyger. • Stort urval. • Beställningar emottagas.

INNEHÅLL ✓

De kvinnliga läkarbefattningarna.

Betalas kvinnor lägre löner än män för lika arbete? II. Av
Arvid Thorberg.

Kringblick.

Mat och glädje. Av *Metta Greger.*

Notiser från bokvärlden.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet.**
Redaktör: *Ellen Kleman.*

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 4:50, varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm.** *Icke-förbundsmedlemmar* prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{1}$ år kr. 6:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 3:25; $\frac{1}{4}$ år kr. 1:75. Lösnummer 45 öre. Redaktion och expedition: **48 Klarabergsgatan II, Stockholm.** Redaktionstid: *måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3.* Allm. T. 48 50, Riks 27 62. Expeditionen: *kl. 11—4 varje söckendag.* Allm. T. 48 16, Riks 27 62.

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilavdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material.

Svensk, Fransk och Bömisk Spetsstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.